

Finansdepartementet
postmottak@fin.dep.no

Vår dato 18.01.08
Deres dato 28.07.07
Vår referanse 118943/HES
Deres referanse 06/4560 FM

Høring: Gjennomføring av direktiv 2006/43/EF om revisjon

Vi viser til vårt brev 10. oktober 2007 med kommentarer til Kredittilsynets høringsnotat. Vi regner med at Regjeringen i inneværende stortings sesjon vil legge frem lovforslag som inkluderer revisjonsutvalg.

I høringsnotatet punkt 11.3 er det lagt til grunn at det bare er i de tilfellene som er omfattet av direktivet artikkel 41 nr. 1 annet avsnitt, at det samlede styre kan ta seg av revisjonsutvalgets oppgaver i noterte selskaper. Høringsnotatet drøfter ikke fortalen avsnitt 24 og detaljene i artikkel 41 nr. 5. Vi kan heller ikke se at dette er tatt opp av noen av høringsinstansene. På basis av de vurderingene man har gjort i Danmark, Finland og Sverige, ber vi departementet vurdere å foreslå en ordning der selskapene i større grad enn etter Kredittilsynets høringsnotat kan velge å la det samlede styre utføre de oppgavene som etter direktivet skal ligge hos revisjonsutvalget.

Etter vår vurdering kan direktivet oppsummeringsvis forstås som følger, når det gjelder plikten til å fastsette regler om revisjonsutvalg i Norge:

- I direktivets fortale avsnitt 24 er det henvisning til EU-kommisjonens anbefaling (2005/162/EF om *non-executive* styremedlemmer og styreutvalg) når det gjelder opprettelsen av revisjonsutvalg. Videre forutsetter avsnitt 24 at selskapet kan la et annet organ utføre oppgavene til et revisjonsutvalg, forutsatt altså at hensynene i nevnte anbefaling ivaretas.
- Innholdet i avsnitt 24 er gjentatt og presisert i artikkel 41 nr. 5: Hvis man allerede har et organ som har de oppgavene et revisjonsutvalg skal ivareta, er det ikke nødvendig å etablere et eget revisjonsutvalg.
- Reglene for norske regulerte markeder innebærer at representanter for den daglige ledelsen bare helt unntaksvis er – og kan være – medlemmer av styret.
- Oppgavene til norske styre, når de kompletteres ved gjennomføringen av åttende direktiv, vil fullt ut dekke et revisjonsutvalgs.

Kjernen i dette er altså at norske regler allerede ivaretar de behovene direktivet er rettet mot.

Sammenhengen mellom på den ene siden fortalen avsnitt 24 og artikkel 41 nr. 5 og på den annen side artikkel 41 nr. 1 annet avsnitt må forstås slik:

- Selskaper som er organisert på den måten som er beskrevet i avsnitt 24 (som de aller fleste norske) og i artikkel 41 nr. 5, kan velge å la det samlede styret utføre revisjonsutvalgets oppgaver og
- selskaper som er organisert på annen måte enn den som er beskrevet i avsnitt 24 (typisk der det er vanlig at ledelsen er representert i styret), kan velge å la styret være revisjonsutvalg i medhold av artikkel 41 nr. 1 annet avsnitt, altså når to av de tre kriteriene i opptaksdirektivet er oppfylt.

Artikkel 39 gir en generell mulighet til å gjøre unntak fra direktivet kapittel X for ikke-noterte selskaper. Bestemmelsen kan imidlertid ikke forstås antitetisk, altså som noe absolutt forbud mot at man gjør unntak fra kapittel X for selskaper som er noterte. Slike forbud kan man bare utlede av den enkelte bestemmelse eller sammenhengen for øvrig.

Som det fremgår nedenfor, går vi inn for at det samlede styret skal kunne ta seg av revisjonsutvalgets oppgaver i flere tilfeller enn det Kredittilsynet har lagt til grunn. Dette vil etter vår vurdering være i overensstemmelse med EØS-retten. Som vi anga i vårt brev 10. oktober 2007, er det flere grunner til å begrense innføringen av revisjonsutvalg mest mulig, blant andre:

- Reglene om revisjonsutvalg er nye, og de er utelukkende begrunnet i EU-direktivet. Drøftelsen nedenfor, med utgangspunkt i danskenes arbeid, viser dette.
- Det er ikke (forsøkt) dokumentert at det i Norge er noe reelt behov for slike utvalg for alle de aktuelle foretakene. I **vedlegget** til dette brevet, viser vi at krav til arbeidsoppgaver og uavhengighet allerede er oppfylt.
- Reglene er ikke tilpasset eller laget særlig for norske forhold, slik norsk lovgivning vanligvis er.
- Innføring av revisjonsutvalg øker arbeidsbyrden både for foretakene og for tilsynsmyndighetene. Når revisjonsutvalg ikke er begrunnet ut fra et reelt behov, må slik økning etter vår oppfatning ikke finne sted.

I den utstrekning departementet ikke er opplyst om hvordan Danmark, Sverige og Finland har vurdert revisjonsdirektivet, gjør vi nedenfor rede for dette.

I Danmark foreslår man at det samlede styret kan være revisjonsutvalg, forutsatt at ingen styremedlemmer inngår i selskapets ledelse. En annen forutsetning er at direktivets krav til uavhengighet og kompetanse er oppfylt. Videre skal det gjøres kjent i årsrapporten at styret er revisjonsutvalg.

Forslaget i Danmark er basert på den danske Revisorkommissionens utredning fra oktober 2006 del 4.¹ Kommisjonen konkluderer med at det samlede styret kan være revisjonsutvalg. Også danske Erhvervs- og Selskabsstyrelsen har lagt denne konklusjonen til grunn i sitt høringsnotat (side 39).² På side 167 i kommisjonsutredningen har man gjennomgått elementene i revisjonsdirektivet og i den danske aksjeloven. Våre vurderinger av tilsvarende elementer i norsk regler fremgår av **vedlegg**.

¹www.eogs.dk/graphics/publikationer/Revisorerlovgivningen_internationalt/pdf/1478Revisorlovgivning.pdf

²http://borger.dk/j2eebdk/app_hoering_showdoc/showDocument.jsp?p_docid=863857

Vi viser i denne forbindelse her særlig til Oslo Børs' og Oslo Axess' regler om styremedlemmers uavhengighet, se opptaksreglene punkt 2.3.6.³ I punkt 2.3.6 tredje ledd er det bestemt at det bare er helt unntaksvis at medlemmer av ledelsen kan være styremedlemmer. I punktets første og annet ledd er det regler om styremedlemmers uavhengighet. Disse børsreglene er dermed i samsvar med både direktivet artikkel 41 nr. 1 første avsnitt og EU-kommisjonens anbefaling (2005/162/EF om *non-executive* styremedlemmer og styreutvalg, se *Annex I* punkt 4.1) når det gjelder sammensetningen av revisjonsutvalget, jf. også henvisningen fra direktivets fortale avsnitt 24. Ved bedømmelsen av uavhengigheten legger børsen til grunn de kriteriene som benyttes i den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse, se Børssirkulære 14/2007, vedlegget punkt 2.2.2,⁴ som igjen er avledet av EU-anbefalingen (dens *Annex II*) nevnt ovenfor.

Selv om det ikke er lovfestet, er det ingen tradisjon i Norge for at personer i noterte selskapers ledelse deltar i selskapets styre. Gjeldende lovregulering av dette består i at selskapets daglige leder ikke kan være leder av styret.⁵ I en del selskaper skal ansatte være representert i styret, men det er ikke vanlig at disse ansatte utgår fra ledelsen; tvert i mot. Det finnes nok enkelte eksempler på at personer i ledelsen er medlem av norske styrer, men da er dette i egenskap av aksjeeier (typisk gründere). For begge de regulerte markedene i Norge er det altså krav om at personer i selskapets ledelse ikke skal være medlemmer av styret. Også den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse går ut på at personer i ledelsen ikke skal være medlemmer i styret.⁶ Dette er et av særtrekkene ved norske noterte selskaper. Oss bekjent er det ikke tilsvarende strenge regler i for eksempel de nordiske landene, selv om praksis der neppe er særlig ulik den norske.

Som gjennomgåelsen i vedlegget viser, pålegger direktivet ikke nye oppgaver eller ansvarsområder for styret; det presiserer bare viktigheten av at visse oppgaver må behandles av et organ som er uavhengig av den daglige ledelse (i tillegg til kompetansekravet). Etter vår mening er likhetene mellom norsk og dansk rett så store at konklusjonene fra Revisorkommissionen bør kunne legges til grunn også i Norge.

Da den svenske SOU 2007:56⁷ ble avgitt i september 2007, var det for øvrig ikke klart om danske Erhvervs- og Selskabsstyrelsen ville støtte vurderingene til Revisorkommissionen. Den svenske utredningen (kapittel 13) hadde derfor mindre foranledning til å ta opp temaet. Vi kan ikke se at SOUen uttrykkelig drøfter sammenhengen mellom fortalen avsnitt 24 og artikkel 41 nr. 5. Vår søsterorganisasjon, Svenskt Näringsliv, har tatt opp dette spørsmålet i sitt hørings svar til SOUen. Diskusjonen i Sverige gjelder for øvrig i stor grad spørsmålet om selvregulering.

I Finland har man overlatt regulering av revisjonsutvalget til selvregulering, se regjeringens proposisjon 194/2006 side 24.⁸ Selvreguleringen er basert på følg eller forklar-prinsippet, og revisjonsutvalg er dermed ikke påkrevet i Finland.⁹

³ www.oslobors.no/servlet/BlobServer?blobtable=Document&blobheader=application%2Fpdf&blobw here=1197004073747&blobcol=urlob&blobkey=id&1197004073747.pdf

⁴ www.oslobors.no/servlet/BlobServer?blobtable=Document&blobheader=application%2Fpdf&blobw here=1197004075001&blobcol=urlob&blobkey=id&1197004075001.pdf

⁵ Allmennaksjeloven § 6-1.

⁶ Norsk anbefaling om eierstyring og selskapsledelse, 4. desember 2007, punkt 8.

⁷ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/08/75/86/3ef6a6f9.pdf>

⁸ <http://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2006/20060194.pdf>

Den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse punkt 9 går ut på at styrene bør vurdere bruk av styreutvalg, blant annet i forbindelse med finansiell rapportering. Oslo Børs' OBX-indeks består av de 25 mest likvide aksjene. Av de 19 norske selskapene som inngår i denne indeksen, er det så vidt vi kjenner til kun fire som ikke allerede har etablert revisjonsutvalg.

Gjennomgåelsen ovenfor viser etter vår vurdering at det ikke er nødvendig å pålegge norske noterte selskaper å etablere egne revisjonsutvalg. Videre vil nesten alle de aktuelle styrene være slik sammensatt at den foreslåtte lovgivningen ikke hindrer at det samlede styret – om styret anser det hensiktsmessig – uansett velges til medlemmer av revisjonsutvalget. Dette viser at et generelt pålegg om revisjonsutvalg fører til et merarbeid ved organisering av styrearbeidet som det ikke er reelt behov for.

Vi oppfordrer departementet til å vurdere en lovregel lik den som er foreslått i den danske revisjonsloven § 31 stk 4.

Vennlig hilsen
NÆRINGSLIVETS HOVEDORGANISASJON
Næringsjuridisk avdeling

Ingebjørg Harto
avdelingsdirektør

Halvor E. Sigurdson
advokat

Vedlegg

Kopi: Kredittilsynet

---

⁹ http://www.omxgroup.com/digitalAssets/7421_Corporate_governance_recommendation.pdf, punkt 1.4.

Krav i åttende direktiv	Krav i dansk aksjelovgivning	Norge
Revisionsudvalget skal bestå af bestyrelsesmedlemmer og/eller medlemmer af den reviderede virksomheds tilsynsorgan, der ikke indgår i direktionen, og/eller medlemmer valgt på den reviderede virksomheds generalforsamling	Flertallet af bestyrelsens medlemmer skal bestå af personer, der ikke er direktører i selskabet (§ 51, stk. 2).	I opptaksreglene krever Oslo Børs at representanter fra den daglige ledelse ikke skal være medlem av styret. Arbeidende styreleder vil i utgangspunktet regnes for å inngå i den daglige ledelse. Unntak kan bare gjøres i særlige tilfeller. For norske selskaper forutsetter børsen at det i høyden kan være snakk om én representant fra ledelsen. ¹
Mindst et medlem af revisionsudvalget skal være uafhængigt og have kvalifikationer inden for regnskabsvæsen og/eller revision	Ikke uafhængighedskrav svarende til EU henstillingen af 15. februar 2005 og heller ikke krav til kvalifikationer.	Disse reglene gjelder ikke bare ved opptak til notering, men er nylig innført som krav så lenge selskapet er notert. ²
Revisionsudvalgets funksjoner kan udøves af hele bestyrelsen eller hele tilsynsorganet, forudsat i det mindste at formanden for dette organ, når vedkommende er direktionsmedlem, ikke samtidig er formand for revisionsudvalget	En direktør må ikke vælges til formand for bestyrelsen (A/S § 56). Formanden for bestyrelsen i børsnoterede selskaber må ikke udføre hverv for selskabet, der ikke er en naturlig del af hvervet som bestyrelsesformand, bortset fra enkeltstående opgaver, som den pågældende bliver anmodet om at udføre af og for bestyrelsen (A/S § 51, stk. 3). Hvert enkelt medlem af de pågældende ledelsesorganer har ansvar for, at årsrapporten udarbejdes i overensstemmelse med lovgivningen	Ikke noe slikt lovkrav p.t., men anbefalingens kommentarer anbefaler uavhengighet og kompetanse. ³ Daglig leder kan ikke være leder av styret (asal § 6-1). Som det fremgår ovenfor, vil representanter fra ledelsen bare unntaksvis være medlem av styret. Dessuten vil styremedlemmer som hovedregel ikke kunne være "arbeidende" i selskapet.
Revisionsudvalgets opgaver: a) at overvåge regnskabsaflægningsprocessen		Hvert styremedlem skal undertegne årsregnskapet og årsberetningen (regnskapsloven § 3-5). Hvert styremedlem

¹ <http://www.oslobors.no/servlet/BlobServer?blobtable=Document&blobheader=application%2Fpdf&blobwhere=1197004073747&blobcol=urlblob&blobkey=id&1197004073747.pdf; punkt 2.2.3.>

² <http://www.oslobors.no/servlet/BlobServer?blobtable=Document&blobheader=application%2Fpdf&blobwhere=1197004075001&blobcol=urlblob&blobkey=id&1197004075001.pdf; punkt 3.1.>

³ Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse, 4. desember 2007, side 34.

Krav i åttende direktiv	Krav i dansk aksjelovgivning	Norge
	<p>og eventuelle yderligere krav til regnskaber i vedtægter eller aftale.</p> <p>Endvidere har hvert enkelt medlem ansvar for, at årsrapporten, hvis revision er krævet, kan revideres og godkendes i tide.</p> <p>Hvert enkelt medlem af det øverste ledelsesorgan har ansvar for, at årsrapporten indsendes til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen inden for de i loven fastsatte frister (ÅRL § 8, stk. 2).</p> <p>Bestyrelsen skal påse, at bogføringen og forretningsforvaltningen kontrolleres på en efter selskabets forhold tilfredsstillende måde (A/S § 54, stk. 3).</p>	<p>skal afgive erklæring om riktigheden av regnskabet (vphl § 5-5 og verdipapirforskriften § 5-2).</p> <p>Styret skal påse at selskabets regnskap er gjænstand for betryggende kontroll (asal § 6-12 tredje ledd)</p> <p>Styremedlemmene er solidarisk ansvarlig for forsinkelsesgebyr som følge av manglende innsendelse av årsregnskap, årsberetning og revisjonsberetning (rskl § 8-3).</p>
<p>Revisionsudvalgets opgaver:</p> <p>b) at overvåge, om virksomhedens interne kontrolsystem, i givet fald interne revision og risikostyringssystemer fungerer effektivt</p>	<p>Bestyrelsen skal påse, at bogføringen og forretningsforvaltningen kontrolleres på en efter selskabets forhold tilfredsstillende måde (A/S § 54, stk. 3).</p> <p>Krav om at forretningsordenen for bestyrelsen i det mindste indeholder bestemmelser, der pålægger bestyrelsen at tage stilling til selskabets organisation såsom regnskabsfunktion, intern kontrol, edb-organisation og budgettering (A/S § 56, stk. 7).</p>	<p>Styret skal holde seg orientert om selskabets økonomiske stilling og plikter å påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjænstand for betryggende kontroll (asal 6-12). Styret skal føre tilsyn med den daglige ledelse og selskabets virksomhet for øvrig (asal § 6-13).</p> <p>Ikke noe uttrykkelig krav om forretningsorden, annet enn der de ansatte er representert i styret (asal § 6-23). Anbefalingen har kommentarer om intern kontroll.⁴</p>
<p>Revisionsudvalgets opgaver:</p> <p>c) at overvåge den lovpligtige revision af årsregnskabet og det konsoliderede regnskab</p>	<p>Revisionsprotokollen, som det påhviler revisor at føre i henhold til revisorlovgivningen, skal forelægges i ethvert bestyrelsesmøde. Enhver protokoltilførsel skal underskrives af samtlige bestyrelsesmedlemmer (A/S § 56, stk. 6).</p>	<p>Revisors nummererte brev skal sendes selskabets ledelse (revisorloven § 5-2).</p>

⁴ Side 37.

Krav i åttende direktiv	Krav i dansk aksjelovgivning	Norge
<p>Krav om at forretningsordenen for bestyrelsen i det mindste skal indeholde bestemmelser, der pålægger bestyrelsen at tage stilling til indholdet af revisionsprotokollen forud for dennes underskrivelse, og pålægger bestyrelsen at sikre tilstedeværelsen af det nødvendige grundlag for revision, herunder tage stilling til, om der er behov for intern revision (A/S § 56, stk. 7).</p>	<p>Det skal i protokollatet til årsrapporten oplyses hvorvidt revisor opfylder lovgivningens habilitetsbestemmelser (Erklæringsbekendtgørelsen til revisorloven § 22, stk. 6).</p>	<p>Ikke noe krav om forretningsordenen for selskapet.</p>
<p>Revisionsudvalgets opgaver: d) at kontrollere og overvåge revisors eller revisionsfirmaets uafhængighed, særlig leveringen af yderligere tjenesteydelser til den virksomhed, der revideres.</p> <p>I virksomheder af interesse for offentligheden baseres bestyrelsens eller direktionens forslag om valg af revisor eller revisionsfirma på en indstilling fra revisionsudvalget.</p>	<p>Generalforsamlingen vælger en eller flere revisorer samt eventuelle suppleanter for disse i henhold til lov og vedtægter (A/S § 82). [Indstilling til generalforsamlingen foretages i praksis af bestyrelsen, normalt efter drøftelse med direktionen]</p>	<p>Revisor skal være uafhængig (revisorloven § 4-1) og skal kunne dokumentere dette (revisorforskriften § 4-6).</p>
<p>Revisor eller revisionsfirmaet underretter revisionsudvalget om væsentlige spørgsmål vedrørende den lovpålagte revision, især om væsentlige mangler i den interne kontrol vedrørende regnskabsaflæggelsen.</p>	<p>Når der er foretaget revision, skal der i protokollen i det mindste indføres oplysninger om: 1) hvilke revisionsarbejder der er udført og resultatet heraf, samt 2) væsentlig usikkerhed, fejl eller mangler vedrørende virksomhedens bogholderi, regnskabsvæsen eller interne kontrol. Protokollatet til regnskabet skal yderligere indeholde oplysninger om forhold, som må forventes normalt at være nødvendige for modtagerens eller hvervgiverens stillingtagen til regnskabet (Erklæringsbekendtgørelsen til revisorloven § 22, stk. 2 og 4).</p>	<p>Generalforsamlingen vælger en eller flere revisorer (asal § 7-1). Har selskapet bedriftsforsamling, skal den fremsætte forslag (asal § 7-1). Har selskapet revisjonsutvalg, går Anbefalingen ud på at dette utvalg skal innstille på valg av revisor.</p> <p>Ikke uttrykkelig underretningsplikt overfor styret, men revisor skal utarbeide nummererte brev, se ovenfor. Etter Kredittilsynets høringsnotat punkt 11.10 (side 41) foreslår man en lovbestemmelse som sikrer implementering av artikkel 41 nr. 4, slik at revisjonsutvalget får den informasjon som følger av direktivet.</p>